

Vojna za Slovenijo leta 1991 v Prekmurju

IZVLEČEK

V članku sta predstavljena delovanje enot 75. območnega štaba Teritorialne obrambe Vzhodnoštajerske pokrajine s sedežem v Murski Soboti in njihov prispevek k vojaškemu zavarovanju slovenskega osamosvajanja od jugoslovanske federacije. To je splošen opis vojaških akcij med napadom Jugoslovanske ljudske armade (JLA) na Slovenijo v Prekmurju leta 1991. Največji poudarek je na predstavitvi spopadov na štirih mejnih prehodih Hodoš, Kuzma, Gederovci in Dolga vas ter poznejšem zavzetju mejnih stražnic, kar je odločilno pripomoglo k uspešni obrambi nastajajoče države v tem delu Slovenije in ji omogočilo prevzem nadzora nad mejo, kar je eno temeljnih izhodišč državnosti. Pregled obsega tudi druge vojaške akcije in dogajanje v pokrajini, in sicer blokado vojašnice JLA v Murski Soboti, uspešno zavarovanje mostov na reki Muri, kar je nasprotniku onemogočilo poslati okrepitve na mejo, in posebnosti delovanja zbirnega centra za Slovence, ki so prestopali iz JLA v TO. Konča se z opisom dogajanja ob odhodu JLA iz Slovenije in z analizo končnega izida spopadov.

Ključne besede: Teritorialna obramba, 75. območni štab TO Vzhodnoštajerske pokrajine, JLA, vojna, leto 1991.

¹ Mag., kustos, Vojaški muzej Slovenske vojske, Engelsova ulica 15, 2000 Maribor, mladenhorvat4@gmail.com.

UVOD

Po reorganizaciji Teritorialne obrambe junija 1991 so bili v stalni sestavi 75. območnega štaba TO, v katerega sta se združila nekdanja občinska štaba TO Murska Sobota in Lendava, naslednji pripadniki:²

- major Edvard Mihalič, poveljnik;
- major Janez Bohar, pomočnik poveljnika za obveščevalne zadeve;
- major Ludvik Jonaš, referent za rodove;
- major Koloman Rituper, pomočnik poveljnika za zaledje;
- kapetan Alan Geder, pomočnik poveljnika za operativno-učne zadeve;
- kapetan Alojz Kisilak, referent za operativne zadeve in načrtovanje;
- kapetan Ivan Smodiš, referent za operativno-zaledne zadeve;
- poročnik Bojan Horvat, referent za usposabljanje;
- starejši vodnik I. r. Živko Stanič, skladiščnik;
- vodnik I. r. Andrej Rugole, skladiščnik;
- vodnik I. r. Štefan Žekš, skladiščnik;
- vodnica Metka Sinic, pisarniška referentka;
- vodnica Ružica Magdič, pisarniška referentka.

Teritorialna obramba Prekmurja je imela na voljo 880 kosov pehotne oborožitve, od česar je bila polovica starih pušk M-48 in brzostrelk iz druge svetovne vojne (sovjetske PPŠ-41 in nemške MP-38), preostale so bile jugoslovanske polavtomatske puške M-59 oziroma M-59/66 in avtomatske puške M-70, nekaj ostrostrelnih pušk M-76 ter puškomitraljezov M-72. Od novega orožja so imeli deset kosov singapurskih avtomatskih pušk SAR-80. Slabše je bilo stanje pri orožju za podporo, saj so imeli na voljo le nekaj minometov M-69 kalibra 82 mm in par armbrustov, zolj ter ročnih metalcev M-57 za protiklepno delovanje.

V enotah so bili trije diverzantski vodi, diverzantski odred, sedem navadnih odredov, posebni četi, posebni vod, pontonirska voda, pehotna učna četa, četa iz odreda, enota za dopolnitev in skupina za varovanje Pekar.³

Po načrtih, ki so jih pripravili pred začetkom spopadov, je bilo predvideno varovanje sedeža območnega štaba v dijaškem domu, sedežev sekretariatov za ljudsko obrambo v Murski Soboti in Lendavi, zgradbe PTT Murska Sobota, Radia Murska Sobota, skladišč orožja v podjetju INA Nafta v Lendavi in podjetju Planika v Turnišču, zaklonišč civilne zaščite v Murski Soboti in Lendavi ter skladišča naftnih derivatov Petrola v Murski Soboti. Sedež štaba in sekretariatov so varovali že od 23. oziroma 25. maja, druge objekte pa od začetka vojne z izjemo obeh skladišč orožja, ki sta bili zaradi mobilizacije vseh enot prazni. Tistega dne se je razpored teh enot nenehno spreminjal, ko so jih po potrebi premeščali na območja spopadov. Na bojne položaje so bili razvrščeni tudi pripadniki stalne sestave štaba.⁴

V okviru načrta Jezero je bil v Kuštanovcih na Goričkem ustanovljen zbirni center za Slovence, ki bi se vračali iz JLA. Center vso vojno ni zaživel, ker so večino vojakov JLA, ki so prestopili, takoj poslali domov ali v enote na teren. V nasprotju z drugimi zbirnimi centri po Sloveniji vanj tudi niso nastanjevali ujetnikov, za katere so ustanovili posebne zbirne centre, zato je tisti v Kuštanovcih 28. junija nehal delovati, pehotno učno četo pa so premestili v Bogojino, ki je sprejela večino ujetnikov.⁵

27. junija dopoldne je bilo tako prisotnih 846 pripadnikov od 899 vpoklicanih, kar je pomenilo 94-odstotni odziv. Velika večina enot je bila v pripravljenosti, le nekaj pa jih je varovalo objekte, predvsem zbirni center in sedež območnega štaba.

² Mihalič, Organizacija in delovanje 75. območnega štaba TO, str. 256–257.

³ Mihalič, Organizacija in delovanje 75. območnega štaba TO, str. 257–258. VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Dnevno operativno poročilo 7. pokrajinskega štaba za 28. 6. 1991, št. SZ-804-03/225, 29. 6. 1991.

⁴ Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 26–27.

⁵ Prav tam, str. 73–75.

Preglednica 1
Razpored in naloge enot 75. območnega štaba na začetku vojne⁶

Naziv enote	Šifra	V/o po formaciji	Prisotni	Lokacija	Angažiranje
75. območni štab TO in prištabne enote	T-7010	60	59	Murska Sobota, Lendava	
2. diverzantski vod TO	T-7024	23	23	KS Mostje	pripravljenost
3. diverzantski vod TO	T-7025	23	23	Lovski dom Dolga vas	pripravljenost
1. diverzantski vod TO	T-7019	25	22	Murska Sobota	pripravljenost
1. odred TO	T-7011	54	48	Gederovci	pripravljenost
2. odred TO	T-7012	33	30	Dijaški dom Murska Sobota	zavarovanje
3. odred TO	T-7013	33	30	Hodoš	pripravljenost
4. odred TO	T-7014	33	32	Ižakovci	pripravljenost
5. odred TO	T-7015	35	33	VD Rogaševci	pripravljenost
6. odred TO	T-7021	72	72	1. vod: OŠ Dobrovnik, 2. vod: OŠ Genterovci, 3. vod: VD Petišovci, 4. vod: OŠ Srednja Bistrica, 5. vod: Lendava	pripravljenost
1. diverzantski odred TO	T-7016	87	85	Noršinci	pripravljenost
1. posebna četa TO	T-7018	80	71	Rakičan	pripravljenost
1. posebni vod TO	T-7023	25	25	VGD Čentiba	pripravljenost
1. pontonirski vod TO	T-7029	16	15	BD Krog	pripravljenost
skupina za zavarovanje Peker		57	53	Pekre	pripravljenost
pehotna učna četa TO	T-7425/14	7	7	Kušanovci	pripravljenost
enota za dopolnitev		24	17	GD Murska Sobota	pripravljenost
2. pontonirski vod TO	T-7026	25	25	VD Hotiza	pripravljenost
7. odred TO	T-7022	72	69	Trnje	pripravljenost
2. posebna četa TO	T-7551	81	79	Vidonci, Kušanovci	zavarovanje, pripravljenost

⁶ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Dnevno operativno poročilo 7. pokrajinskega štaba za 27. 6. 1991, št. SZ-804-03/221, 28. 6. 1991.

ENOTE JLA

V vojašnici v Murski Soboti so bili sicer poveljstvo 65. obmejnega bataljona in (običajno) trije vodi prištabnih enot, in sicer protidiverzantski vod, vod za zveze in zaledni vod, skupaj od 120 do 140 ljudi. Poveljstvo je imelo 13 mejnih stražnic. Ob madžarski meji so bile razporejene Pince, Štefan Kovač – Lendavske Gorice, 1. prekmurska četa – Žitkovci, Đuro Salaj – Kobilje in Prosenjakovci ter Kosta Nađ – Hodoš in Čepinci, v katerih je bila 1. obmejna četa. Ob avstrijski meji je 2. obmejna četa varovala stražnice Dane Šumenjak – Petanjci, Fikšinci in Sotina, Štefan Cvetko – Korovci in Kuzma ter Mirko Bagar – Jan – Trdkova. V vsaki izmed njih je bilo med 20 in 25 vojakov. Poleg teh je bila ob madžarski meji še stražnica v Domanjševcih, v kateri pa takrat ni bilo vojakov.⁷

V bataljonu je bilo po formaciji do 590 pripadnikov, vendar je bila 3. obmejna četa, ki je bila učna enota, s 100 vojakov nastanjena na Ptuj. Del vojakov iz vojašnice se je že prejšnjo noč oziroma zgodaj zjutraj skupaj z okrepitvami, ki so prišle iz Maribora in Celja, odpravil proti mejnim prehodom. Iz Celja so poslali skupino razvodnikov, iz Maribora pa četo za podporo iz pehotnega bataljona, v kateri je bilo 118 vojakov in častnikov, na voljo pa je imela tudi oddelek minometov kalibra 120 mm. Te enote so skupaj s tistimi iz obmejnih stražnic obkolile mednarodne mejne prehode Kuzma, Dolga vas, Gederovci in Hodoš ter jih poskušale zavzeti. Akcija je bila načrtovana z več dokumenti, ki so opredeljevali bojni razpored enot za izvedbo naloge. Eden izmed njih je bil Način preuzimanja i obezbedjenja granica prema Italiji, Austriji, delu Madžarske i ukidanja uspostavljenih graničnih prelaza prema Hrvatskoj, drugi, pripravljen na poveljstvu 5. armadnega območja v Zagrebu, pa je bil Metod i postupak u zatvaranju graničnog prelaza (karaula br. 23). Za zavzetje prehodov so bili tako poleg pehote predvideni tudi podporni elementi, in sicer netržajni topovi, minometi ter oklepniki. Te naj bi zagotovila izvidniška četa 32. mehanizirane brigade iz Varaždina. Na zavzetih mejnih prehodih so nameravali vzpostaviti

zvezno kontrolo in nadzirati promet ter carine, druge prehode pa bi začasno zaprli. Enote Teritorialne obrambe, ki so bile po načrtu Kamen razporejene ob vseh mejnih prehodih, so zato dobile ukaz, naj se premaknejo proti tistim prehodom, ki jih ogroža nasprotnik. Za preprečitev njihovega nasilnega zavzetja jih je poveljnik 7. pokrajinskega štaba pooblastil tudi za uporabo orožja.⁸

DOLGA VAS

Mednarodni mejni prehod Dolga vas ob madžarski meji so poleg enote obmejne milice branili pripadniki 2. in 3. diverzantskega voda, ki so bili nastanjeni v bližini, poveljeval pa jim je član štaba stotnik Alojz Kisilak. Blokade na glavnih cestah proti Lendavi in Dobrovniku je varoval 2. pontonirski vod. Tja se je 27. junija čez dan iz vojašnice v Murski Soboti kljub blokadi uspelo prebiti pripadnikom pehotnega voda čete za podporo iz Maribora, ki so ga na kraju okrepili še deli posadk iz stražnic Štefana Kovača, Pince in Žitkovci. Izhodišče je bila najprej omenjena stražnica, od koder so se enote približno ob 10. uri premaknile proti prehodu. Ta je bil tako po 12. uri obkoljen in zaprt za promet. Slovenska milica je zavrnila zahtevo, da se umakne iz objekta in prehod preda JLA. V odgovor so enote Teritorialne obrambe obkolile položaje JLA. Na pomoč so prišli še posebni protidiverzantski vod iz Lendave in voda 7. odreda. Razmerje sil je bilo tako zdaj odločno v korist Teritorialne obrambe in milice, ki sta imeli na položajih približno 135 vojakov proti 62 pripadnikom zvezne vojske. Začela so se pogajanja, na katerih je slovenska stran najprej zahtevala le umik JLA z mejnega prehoda, njihov poveljnik pa je brez predhodne odobritve nadrejenih za predajo privolil le v to, da ne bo napadel prehoda. Nazadnje so se dogovorili, da mu bodo čez noč dali čas za premislek, zjutraj pa se bo moral dokončno od-

⁷ Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 31–35 in 41.

⁸ Mihalič, *Organizacija in delovanje 75. območnega štaba TO*, str. 261–263.

ločiti. Poveljnik je odlašal predvsem zato, ker je čakal na okrepitev iz Varaždina.⁹

28. junija zjutraj so pripadniki enot 75. območnega štaba na mejnem prehodu dosegli predajo enot JLA, s katerimi so se prejšnji dan intenzivno pogajali. Njihov poveljnik je privolil le v umik z mejnega prehoda v matične stražnice, zato mu je Teritorialna obramba, ki jo je medtem okrepil prihod treh vodov 6. odreda, postavila ultimat z brezpogojno predajo in mu dala pol ure za odgovor. Po izteku ultimata ga ni dobila, čeprav je poveljnik od nadrejenega dobil navodilo, naj ne tvega življenj vojakov brez možnosti za uspeh, zato je oddelek miličnikov, ki je branil prehod, začel streljati na položaje nasprotnika. Po tem so se začela nova pogajanja. Pripadniki JLA, ki so noč preživeli na prostem v hudem nalivu, so bili do takrat povsem demoralizirani. Postalo je tudi jasno, da se izvidniški četi ne bo uspelo prebiti do njih, zato se je vseh 67 odločilo za predajo, tokrat v izrecnem nasprotju z ukazom poveljnika 31. korpusa.¹⁰

HODOŠ

Ob mejnem prehodu Hodoš je bil nasproti vojakom stražnice in okrepitev iz Čepincev ter Prosenjakovcev razporejen 3. odred, ki mu je poveljnik štaba dodelil majorja Ludvika Jonaša. Odred ni imel dovolj pripadnikov za napad, čeprav tudi nasprotnik ni imel na voljo več kot 30 vojakov, saj vodu čete za podporo ni uspelo priti iz vojašnice, zato sta 27. junija ob približno 4.30 helikopterja Mi-8, ki sta priletela iz Murske Sobote, na prehodu izkrcala 36 vojakov te enote. Pripeljala sta jim tudi netrzajna topova. Čez približno dve uri je tretji helikopter v stražnico pripeljal še enoto 19 zveznih miličnikov in carinikov, ki naj bi od slovenskih prevzeli nadzor nad mednarodnim mejnim prehodom. Enote Teritorialne obrambe, ki so se jim čez dan pridružili še vod posebne čete in voda 2. odreda, so zdaj imele 68 pripadnikov. Napadalce so sicer takoj uspešno obkolile, vendar so dovoljenje za napad dobile šele proti večeru. Pripadniki JLA so v odgovor začeli z netrzajnima topovoma obstreljevati

tudi mejni prehod, nato pa so se kljub ukazu poveljnika 65. obmejnega bataljona, da morajo vztrajati na položajih, postopoma začeli umikati s prehoda proti stražnici. Prehod je bil tako že ob 21.30 deblokirán, vendar teritorialcem zaradi zelo slabega vremena najprej ni uspelo ugotoviti smeri nasprotnikovega umika.¹¹

Teritorialna obramba je 28. junija zjutraj blokirala dohoda k stražnici Hodoš, vendar ni napadla, saj je bila številčno prešibka, poleg tega pa vojaki niso več pomenili neposredne grožnje za varnost prehoda. Vojaki JLA se kljub pozivanju niso hoteli vdati, zato so jim odklopili elektriko, vodo in telefon.¹²

2. in 3. odredu je 29. junija prišel na pomoč pionirski vod, 1. julija pa še vod vojaške policije in vod za ognjeno podporo z netrzajnima topovoma ter minometom kalibra 82 mm. Tako je bilo tam 128 pripadnikov Teritorialne obrambe, pridružila pa se jim je tudi skupina miličnikov iz posebne enote. Iz štaba so jim poslali kot pomoč tudi kapetana Alana Gederja, ki je imel nalogo, da napade stražnico, če se posadka ne bi želela mirno vdati. JLA in zvezna milica, ki sta imeli skoraj pol manj pripadnikov, sta se po pogajanjih nekaj po 18. uri predali brez boja, saj je bilo jasno, da upiranje nima več smisla. Zajetih je bilo 68 pripadnikov JLA, 15 miličnikov in štirje cariniki.¹³

GEDEROVCI

Na mejni prehod Gederovci na meji z Avstrijo je 27. junija zjutraj prispel večji del vojakov bližnjih stražnic Korovci in Petanjci, iz Murske Sobote pa sta se odpravila protidiverzantski vod ter vod čete za podporo iz Maribora. V bližini prehoda so bile enote 1. odreda pod poveljstvom Draga Glišića, z njimi je bil član štaba stotnik Alan Geder, blokirale pa so križišča cest Murska Sobota–Gederovci in Cankova–Petanjci. Te-

⁹ Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 50–52.

¹⁰ Prav tam, str. 52–53.

¹¹ Prav tam, str. 57–59.

¹² Prav tam, str. 60.

¹³ Prav tam, str. 60–61.

ritorialna obramba ni pričakovala, da se bodo za to akcijo zavzeli vojaki obmejnih stražnic, zato ni mogla pravočasno preprečiti obkolitve prehoda, je pa sama obkolila nasprotnikova voda. 1. odred je bil številčno prešibek, da bi sam ukrepal, zato sta mu prišla na pomoč še voda 1. diverzantskega odreda. Malo pozneje je še vod 2. posebne čete dobil ukaz, da prepreči prihod vojakom, ki so prihajali proti prehodu iz vojašnice, vendar je bil prav tako prepozen. Kljub temu se tej skupini ni uspelo prebiti skozi položaje 1. odreda do svojih enot v blokadi, temveč je zavzela položaje malo stran. Vod 2. čete se je medtem pridružil drugim enotam v obrambi. Te so vse popoldne pozivale pripadnike JLA, naj se vdajo ali vsaj umaknejo izpred prehoda. Helikopterja sta ob 17.20 vodu za podporo z desantom izkrcala še oddelek minometov kalibra 120 mm s 15 vojakov. Teritorialna obramba ni imela ukaza za streljanje, zato je akcija uspela brez težav. Ob prehodu je bilo tako 106 pripadnikov zvezne vojske nasproti 102 pripadnikom Teritorialne obrambe, ki sta imela tudi nekaj minometov kalibra 82 mm. Na prehodu je bila še enota obmejne milice, v kateri je bilo od 12 do 28 miličnikov in ki je JLA preprečevala dostop.¹⁴

Zvečer je 75. območni štab dobil ukaz republiške koordinacijske skupine, da so vsi premiki JLA sovražna dejanja, na katera je treba odgovoriti z napadom. Tako so malo pred 22.30 izvedli napad na slabo utrjene položaje JLA. Začelo se je streljanje, ki je s presledki trajalo vso noč, vendar sta se strani izognili uporabi minometov. Med spopadom je bil ranjen armadni podoficir, ki so ga odpeljali v bolnišnico. Po pričevanju poveljnika 65. obmejnega bataljona se je najverjetneje ustrelil sam, da bi se izognil boju. Enotama iz stražnic Petanjci in Korovci se je po spopadu uspelo umakniti v stražnico Petanjci, voda iz Murske Sobote pa sta do jutra ostala na položajih.¹⁵

Pri prehodu se je 28. junija zjutraj po krajših pogajanjih 51 pripadnikov diverzantskega voda iz Murske Sobote in voda čete za podporo iz Maribora predalo. Teritorialna obramba je odstranila blokade in mejni prehod je bil ponovno odprt za promet.¹⁶

KUZMA

Na mejni prehod Kuzma na Goričkem so bile 27. junija poslane posadke stražnic Kuzma, Sotina in Trdkova, dotedanjega poveljnika druge obmejne čete pa je pri opravljanju naloge zamenjal kapetan Stojanović, sicer pomočnik poveljnika 65. obmejnega bataljona za moralno-politično delo, ki je veljal za zanesljivejšega. Med vojaki, ki so mu bili na voljo, jih je že prejšnji dan izbral 61, od katerih je večino pustil v stražnici Kuzma, preostali pa so zasedli gozdiček ob prehodu, sicer pa niso bojno delovali. Pripadniki 5. odreda so opazili njihove položaje, zato so blokirali križišče v bližini, potem pa so prav tako mirovali. Ob blokadi je popoldne prišlo do incidenta, v katerem je civilno vozilo trčilo v armadno vozilo in ga prevrnilo. V njem sta bila zajeta oficirja, od katerih je bil eden laže poškodovan, zato so ga takoj odpeljali v bolnišnico.¹⁷

5. odred je 28. junija dopoldne ob pomoči voda 2. posebne čete začel obkoljevati položaje JLA nad prehodom. Poveljnik enote na poziv k vdaji ni odgovoril, zato so pripadniki Teritorialne obrambe začeli opozorilno streljati. Od kapetana Stojanovića niso dobili pomoči, teritorialci pa so bili v premoči, zato se je enota vdala. Teritorialna obramba je kmalu potem obkolila stražnico, toda kljub pozivom k vdaji ni dosegla ničesar, za napad pa je imela premalo ljudi. Posadka je namesto predaje na napad slovenske strani odgovarjala s streljanjem.¹⁸

Tudi 1. julija so občasno potekale bojne aktivnosti, ker je poveljnik kljub številnim pobegom svojih vojakov odločno zavračal pozive k predaji.¹⁹ Teritorialna obramba je 2. julija po vsej pokrajini izvedla silovit napad na obmejne stražnice in druge pomembne

¹⁴ Prav tam, str. 45–47.

¹⁵ Prav tam, str. 47–48.

¹⁶ Prav tam, str. 49.

¹⁷ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Redno operativno poročilo 7. pokrajinskega štaba za dan 27. 6. 1991, št. Z-804-03/221, 28. 6. 1991. Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 53–55.

¹⁸ Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 55–56.

¹⁹ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Redno operativno poročilo 7. pokrajinskega štaba za dan 1. 7. 1991 od 7.00 do 19.00 ure, št. Z-804-03/242, 1. 7. 1991.

objekte nasprotnika. Enotam 75. območnega štaba se je nazadnje predala tudi stražnica pri Kuzmi, vendar šele, ko se je po izstrelitvi protiklepne mine v vrata stavbe začelo kratkotrajno streljanje, med katerim je bil ubit kapetan Stojanović. Preostalih 17 vojakov je nato razobesilo belo zastavo. Tako je vsa državna meja na območju 75. območnega štaba prešla pod slovenski nadzor.²⁰

BLOKADA VOJAŠNICE V MURSKI SOBOTI

1. četa za posebne namene in 1. posebni diverzantski vod sta 27. junija pod nadzorom člana štaba majorja Janeza Boharja obkrožila in z barikadami iz težkih vozil blokirala izhode iz vojašnice v Murski Soboti ter skladišče minskoeksplozivnih sredstev Berek, kakšen kilometer oddaljeno od vojašnice. Skladišča kljub majhni posadki niso napadli, saj je poveljnik vojašnice kapetan Horn sporočil, da je minirano in ga bodo tokrat razstrelili, zato ter zaradi možnosti obstreljevanja hiš v neposredni bližini vojašnice so od tam evakuirali civilno prebivalstvo. Po uspešnem jutranjem izhodu dveh terenskih vozil proti Lendavi na severnem izhodu ob železniški progi so tudi to blokirali z železniškimi vagoni. Kljub temu je JLA tega dne uspešno opravila še en izhod z enoto, ki se je približno ob 13. uri mimo blokad peš odpravila proti Gederovcem, nemoteno pa je potekal tudi promet helikopterjev.²¹

Šele zvečer, ko je Teritorialna obramba dobila dovoljenje za streljanje, je bila JLA povsem blokirana. Odklonili so ji vodo, elektriko in telefon ter preprečili oskrbo s hrano. Zadnje so sicer poskušali rešiti tako, da so začeli sami peči kruh, vendar je edini za to usposobljeni vojak slovenske narodnosti kmalu pobegnil. V kompleksu so medtem pripravili krožno obrambo in izkopal bojne položaje tik ob ograji, preostali vojaki pa so bili v stavbah, zato napad s položajev Teritorialne obrambe ni imel večjega učinka, razen demoralizacije nasprotnika. Kljub temu je bil en vojak lažje ranjen. JLA je na napad odgovorila s pehotnim orožjem, vkopanih treh minometov kalibra 120 mm pa ni uporabila. Teritorialci so tudi začeli pozivati k predaji, kar sta po-

noči izkoristila dva vojaka, ki sta pribežala iz vojašnice. Eden od njiju je bil Slovenec, ki se je želel pridružiti Teritorialni obrambi kot strokovnjak za protiklepni boj, vendar so ga namesto tega poslali v zbirni center za ujetnike v Bogojino, od tam pa domov.²²

Armadna letala so 28. junija med 12. in 18. uro izvedla tri napade na barikade okrog vojašnice ter druge cilje v Murski Soboti. Nastala je večja gmotna škoda, blokade pa ne le, da jim je ni uspelo zrahljati, temveč so pomotoma povzročili žrtve med lastnimi vojaki. V vojašnici sta bila namreč huje ranjena dva vojaka, od katerih je eden po prevozu v bolnišnico umrl. Polkovnik Popadić, ki so ga iz poveljstva 31. korpusa uradno poslali kot pomoč, pravzaprav pa za nadzor poveljnika vojašnice v Murski Soboti kapetana Horna, kljub takemu razvoju dogodkov predloga o vdaji ni hotel niti slišati. Namesto tega je zagrozil, da bo ob novem napadu z minometi napadel položaje Teritorialne obrambe in mesto.²³

29. junija zjutraj je poveljnik 75. območnega štaba zamenjal enote v blokadi vojašnice. Na položaje je tako prišla na novo mobilizirana 1. zaščitna četa, sestavljena iz nekdanjih rezervistov JLA, ki so z ukazom Predsedstva Republike Slovenije 26. junija prešli v sestavo Teritorialne obrambe, oboroženi pa so bili z orožjem, zaplenjenim JLA. Iz vojašnice sta iz minometnega voda pobegnili še dva vojaka.²⁴

Blokada vojašnice v Murski Soboti, kjer je JLA minirala okolico tudi zaradi preprečevanja nenehnih pobegov svojih pripadnikov, se je nadaljevala tudi zadnji dan junija in v začetku julija, vendar brez bojnih aktivnosti, le z nenehnim pozivanjem vojakov k vdaji. Takrat so tudi trikrat razglasili nevarnost splošnega zračnega napada, kar pa se ni več zgodilo. Teri-

²⁰ Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 56–57.

²¹ Prav tam, str. 67–68.

²² Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 68–69. Rebernak, *Blokada vojašnice Murska Soboti*, str. 305.

²³ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Redno operativno poročilo 7. pokrajinskega štaba za dan 28. 6. 1991, št. SZ-804-03/225, 29. 6. 1991. Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 69–70.

²⁴ Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 70–71.

torialna obramba je bila ves čas v pripravljenosti za napad na vojašnico. To je po telefonu ukazal podpolkovnik Milošević, poveljnik 7. pokrajinskega štaba. Ni ga prejel tudi v pisni obliki, zato ga poveljnik 75. območnega štaba ni izvedel, saj so se bali veliko civilnih žrtev in gmotne škode, če bi JLA odgovorila z napadom na mesto. To se je ponovilo tudi ob alarmih 2. in 3. julija. Teritorialna obramba je za vsak primer in kot dodaten pritisk na vojake JLA na položaje namestila minomete kalibra 82 mm, svojim pripadnikom pa je razdelila ročne raketomete. Pripravljen je bil tudi načrt za napad, ki pa se ni uresničil.²⁵

Vojaki JLA so tudi po sklenitvi premirja in prekinitvi blokade še vedno bežali iz vojašnice. 7. julija jo je zapustil še poveljnik 65. obmejnega bataljona kapetan I. r. Daniel Horn, ki je prestopil k Teritorialni obrambi.²⁶

ZAVZETJE MEJNIH STRAŽNIC

Voda 2. odreda, ki sta do takrat sodelovala v spopadu pri Hodošu, sta 28. junija odšla proti stražnici Trdkova, od koder je del posadke že prejšnji dan odšel na mejni prehod Kuzma, tako da je v njej ostalo le še šest vojakov, čeprav bi jih moralo biti še 13, vendar so drugi do takrat očitno že dezertirali. Preostali vojaki so takoj, ko so opazili, da jih Teritorialna obramba obkrojuje, prišli iz stavbe in položili orožje.²⁷

Hkrati se je tudi glavina enot z osvobojenega mejnega prehoda Gederovci pomaknila proti stražnici Petanjci. Vanjo sta se namreč po spopadu pri mejnem prehodu, ki je s presledki trajal vso noč, umaknila oba voda iz te stražnice in stražnice Korovci, ki sta prejšnji dan od tam odšla na mejni prehod. Po obkrožitvi so sledila pogajanja o predaji, vendar se je to zgodilo šele po krajšem spopadu, ki se je približno ob 19. uri končal s predajo vseh 65 vojakov in oficirjev.²⁸

28. junija so se predali še vojaki v stražnici v Fikšincih, ki jo je dosegla zaščitna četa Teritorialne obrambe in v kateri se je ob tem vdalo 21 vojakov, ter v stražnici Pince. Tam je 2. diverzantski vod obkolil oslABLJENO posadko, saj je večji del odšel na mejni pre-

hod Dolga vas, nato pa se je s poveljnikom dogovoril za mirno predajo, ki se je zgodila zvečer. Poleg poveljnika se je predalo še 15 vojakov.²⁹

S predajo enot ob mejnih prehodih je 65. obmejni bataljon tako izgubil skoraj polovico razpoložljivih sil in je bil potisnjen v defenzivo. Morala preostalih vojakov je bila zelo nizka, zato je slovenska stran z lahkoto prevzela pobudo. Večina preostalih stražnic se je zato 29. junija po grožnjah z napadom in pogajanjih skoraj v celoti mirno predala enotam 75. območnega štaba. Posebni protidiverzantski vod je zavzel stražnico Štefana Kovača v Lendavskih Goricah, kjer je po odhodu večjega dela enote proti Dolgi vasi tako ostalo le še sedem vojakov. Enako je veljalo za Žitkovce, kjer se je 3. diverzantskemu vodu predalo 16 vojakov. Ta enota je zasedla tudi zadnjo stražnico v lendavski občini Kobilje, kjer je v ujetništvo poleg poveljnika odšlo še 12 vojakov. Prvi odred je z oddelkom vojaške policije že zjutraj zavzel Korovce z 18 vojaki, drugemu odredu pa se je popoldne predalo 19 vojakov v Prosenjakovcih, vendar šele po grožnji, da jih bodo sicer napadli z minometi. Mirno se je vdalo tudi 16 vojakov v Čepincih in enota v Sotini, kjer se je brez boja vdalo 28 vojakov. Tega dne je Teritorialna obramba tako zajela 110 ujetnikov.³⁰

BLOKADA MOSTOV NA MURI

Enote 6. odreda s štirimi vodi in vod 7. odreda v sodelovanju s 73. območnim štabom so 27. junija blokirali most čez Muro med Razkrižjem ter Srednjo Bistrico, od članov štaba pa je bil z njimi stotnik Ivan Smodiš. En vod 6. odreda je zaprl most med Murskim Središčem in Petišovci v Občini Lendava, saj so tu pričakovali morebitne prodore JLA iz Čakovca in Varaždina proti meji z Madžarsko. Dodeljen jim je bil član štaba višji vodnik Živko Stanič. Druge mostove čez Muro v

²⁵ Prav tam, str. 71–72.

²⁶ Rebernak, *Blokada vojašnice Murska Sobota*, str. 308.

²⁷ Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 60.

²⁸ Prav tam, str. 49–50.

²⁹ Prav tam, str. 62.

³⁰ Prav tam, str. 61–62.

Občini Murska Sobota sta blokirala 1. diverzantski odred tistega med Petanjci in Radenci, 4. odred pa železniški ter cestni most med Dokležovjem in Veržemem. Zadnjega je kot član štaba spremljal poročnik Bojan Horvat. Mostova v Petanjcih in Dokležovju sta bila tudi minirana ter pripravljena za rušenje. Na drugih dveh mostovih v Petišovcih in Srednji Bistrici zaradi pomanjkanja razstreliva to ni bilo mogoče, zato so nanju postavili le cisterne, od katerih je bil del napolnjen s plinom, vse pa so bile tudi minirane. Da bi preprečili morebitni prehod manjših enot zvezne vojske čez reko z brodovi, so vse potegnili na slovensko stran in jih zavarovali.³¹

Proti mostu med Murskim Središčem in Petišovci je bila 27. junija medtem namenjena izvidniška četa oklepne bataljona 32. mehanizirane brigade iz Varaždina. Ta je dopoldne iz Čakovca prodrla do Murskega Središča, nato pa se je ustavila pred barikadami in jezno množico protestnikov na hrvaški strani. Njen poveljnik je začel pogajanja s pripadnikom stalne sestave 75. območnega štaba Živkom Staničem, ki ga je poveljnik štaba Mihalič pooblastil za obrambo mostu. Ta je zagrozil, da bo, če bo treba, razstrelil plinske cisterne na mostu, če bo vojska poskušala nasilno prebiti blokado. Po nekajurnem prerekanju je poveljnik kolone od nadrejenih očitno dobil ukaz, naj se obrne in poskuša prodreti v Slovenijo po drugi poti, saj je kolona približno ob 17. uri zapustila Mursko Središče ter se odpravila proti Ljutomeru. Verjetno so armadne enote na mejnem prehodu Dolga vas zavlačevale predajo prav zato, ker so upale na podporo te kolone, ki pa se ji nazadnje ni uspelo prebiti do njih.³²

Od hrvaške milice je naslednjega dne prišlo obvestilo, da je ta enota zvezne vojske poskušala prečkati Muro pri Križevcu s postavitvijo pontonskega mostu, vendar sta ji razmočen teren in narasla reka to preprečila.³³

Bojna skupina 32. mehanizirane brigade, ki je imela nalogo zavzeti mejni prehod v Gornji Radgoni, je 28. junija pod poveljstvom polkovnika Popova prodrla do Radencev. Tu so se štirje oklepniki napoti-

li proti mostu čez Muro med Radenci in Petanjci, domnevno zaradi zavzetja mejnega prehoda Gederovci. Ni jim uspelo priti čez most, zato so se obrnili in se ponovno priključili glavnini.³⁴

V 2. vodni 1. diverzantskega odreda, ki je varoval most v Petanjcih, se je 30. junija med inštrukcijo ob predaji orožja nesrečno aktiviral ročni raketomet, pri čemer so bile štiri osebe huje poškodovane, med njimi dva pripadnika Teritorialne obrambe in dva miličnika s postaje milice v Radencih, nastala pa je tudi gmotna škoda na stanovanjskem objektu.³⁵

PO KONCU SPOPADOV

V teh akcijah je bilo ujetih 464 pripadnikov JLA in zvezne milice oziroma vsi, ki so sodelovali pri poskusu zavzetja mejnih prehodov, ter vse posadke mejnih stražnic. Zanje je bil najprej ustanovljen začasni zbirni center v Rakičanu, pozneje pa so za vojake vzpostavili stalne zbirne centre v Bogojini, Čentibi in Puconcih, oficirje, podoficirje, zvezne miličnike in carinike pa so predajali milici, ki jih je nastanila v zapore v Murski Soboti.³⁶

Na območju v pristojnosti 75. območnega štaba nato ni bilo več resnejših bojnih aktivnosti. Enote so blokirale le vojašnico v Murski Soboti, torej edini objekt, ki je še ostal JLA, od tam pa so se ves čas nadaljevali pobegi vojakov. Tako je na koncu, ko je bila oktobra 1991 ob umiku JLA iz Slovenije uradno predana pripadnikom Teritorialne obrambe, v njej ostalo le še 13 oficirjev in vojakov.³⁷

³¹ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Redno operativno poročilo 7. pokrajinskega štaba za dan 30. 6. 1991 od 7.00 do 19.00 ure, št. VS Z-804-03/237, 30. 6. 1991. Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 42 in 63–64.

³² Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 53 in 64–65.

³³ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Redno operativno poročilo 7. pokrajinskega štaba za dan 29. 6. 1991, št. VSZ-804-03/234, 30. 6. 1991.

³⁴ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Redno operativno poročilo 7. pokrajinskega štaba za dan 28. 6. 1991, št. SZ-804-03/225, 29. 6. 1991.

³⁵ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Poročilo 75. območnega štaba o izrednem dogodku, št. Z-804-04/15, 30. 6. 1991.

³⁶ Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 73–75.

³⁷ Švajncer, *Obranili domovino*, str. 184.

Blokada se je sicer končala 5. julija popoldne, ko so se po ukazu Republiškega štaba Teritorialne obrambe slovenske enote umaknile na izhodiščne položaje, odstranile barikade in vojašnici ponovno priključile elektriko, vodo ter telefon. Vojašnico so le še nadzirali s kontrolne točke, približno 300 metrov oddaljene od vhoda. Tega dne so bili zaradi izpustitve vseh ujetnikov razpuščeni tudi vsi zbirni centri.³⁸ Tako ko je postalo jasno, da bo premirje obveljalo, je poveljnik pokrajinskega štaba dovolil demobilizacijo tretjine vojakov zaradi bližajoče se žetve. Tako so se sile zmanjšale na manj kot 700 vojakov oziroma častnikov, vendar so jih nekaj dni pozneje z zamenjavo enot začasno spet dvignili na prejšnjo raven. Vključili so jih v varovanje državne meje in mostov, nadzor vojašnice ter pripravljenost na ponovne napade JLA.³⁹

V spopadih naj bi imela JLA po prvih poročilih že 27. junija osem ranjenih, in sicer šest pri Kuzmi ter po enega pri Gederovcih in v Murski Soboti. Pri teritorialcih se je eden po nesreči ranil sam, saj si je prestrelil prst na nogi. Podatki očitno niso bili točni, saj je iz poznejših poročil in analiz jasno, da JLA v Prekmurju med vso vojno ni imela toliko ranjenih. Ob koncu spopadov je imela namreč dva mrtva, od katerih je eden padel kot žrtev prijateljskega ognja, in štiri ranjene, od tega tri med bojnimi aktivnostmi, od katerih je bil eden prav tako žrtev prijateljskega ognja, drugi pa je bil poškodovan v prometni nesreči. Zajetih oziroma prebeglih je bilo 499 njenih pripadnikov in pripadnikov Zveznega sekretariata za notranje zadeve, od tega 447 vojakov, 36 aktivnih vojaških oseb (oficirjev in podoficirjev) ter 16 zveznih miličnikov in carinikov. V enotah Teritorialne obrambe ni bilo padlih, ranjena pa sta bila dva njena pripadnika.⁴⁰ Bojni znak Kuzma je bil podeljen 51 pripadnikom.⁴¹

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

VM SV – Vojaški muzej Slovenske vojske
Zbirka arhivalij

Literatura

- Mihalič, Edvard. *Vojna za Slovenijo leta 1991 v Prekmurju: diplomsko delo*. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani, 2002.
- Mihalič, Edvard. Organizacija in delovanje 75. območnega štaba Teritorialne obrambe Murska Sobota v osamosvojitveni vojni. V: Alojz Šteiner (ur.). *Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja*. Lendava: Arma, 2015, 252–274.
- Rebernak, Franjo. Blokada vojašnice Murska Sobota. V: Alojz Šteiner (ur.). *Vloga TO Pomurja v procesu osamosvajanja*. Lendava: Arma, 2015, 301–310.
- Švajncr, Janez J. *Obranili domovino: teritorialna obramba Republike Slovenije v vojni za svobodno in samostojno Slovenijo 1991*. Ljubljana: Viharnik, 1993.

³⁸ Mihalič, *Vojna za Slovenijo*, str. 72 in 77.

³⁹ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Dnevno bojno poročilo 75. območnega štaba, št. Z-804-03/130, 6. 7. 1991.

⁴⁰ VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Redna dnevna poročila 7. pokrajinskega štaba med 28. junijem in 5. julijem 1991. VM SV, ZA, nerazvrščeno gradivo, Analiza bojnega dejstvomovanja 7. pokrajinskega štaba Maribor za čas od 26. 6. do 15. 7. 1991, št. 804-03/312. Zadnja navaja le enega mrtvega na strani Jugoslovanske ljudske armade in nobenega ranjenega, kar pa je očitno napačno.

⁴¹ Švajncr, *Obranili domovino*, str. 179–180.

The Slovenian war of independence in the Prekmurje region in 1991

ABSTRACT

Slovenian units successfully prevented the Yugoslav People's Army (YPA) from achieving its main goal in the Prekmurje region, which was to take control of the international border crossing points of Hodoš, Kuzma, Gederovci and Dolga vas. Despite fighting in their immediate vicinity, the border crossings remained open for traffic and under the control of Slovenian units – the militia and the Territorial Defence Forces – the whole time. Most border guardhouses, from which the attacks were launched, were seized in the first two days of the war, with their units disarmed almost entirely without fighting. The only engagements took place where commanders did not want to yield to the calls for surrender, which led to unnecessary victims, especially on the YPA side. The success of the Slovenian units was also due to the fact that the 65th Border Section units did not possess any armoured assets which would have given them, like elsewhere, their only advantage over the more poorly equipped Territorial Defence units. However, the Territorial troops of the 75th District Staff were also capable of overcoming this threat. The proof lies in the fact that they stopped all the attempts by Croatian armoured units to break through the blockades at the border crossings of Petišovci and Petanjci over the Mura River. Another contributing factor to the success of the Territorial Defence units was the successful blockade of the Murska Sobota barracks. The blockade fixed nearly half of the YPA units in Prekmurje, thus preventing them from supporting the units at the border. The only exception was on the first day of the war, when the Slovenian side had not yet had the authorisation from higher command to stop the YPA troops from leaving the barracks through combat operations. Nevertheless, through skilled manoeuvre, the Slovenian side consistently achieved approximately 2:1 numerical superiority over the YPA units encircling the border crossings. The Territorial Defence Forces called up an average of 1000 members during the combat operations, with the number peaking on 4 July, when the units totalled 1189 members. Demoralised and psychologically unprepared for combat, the members of the YPA's multiethnic structure did not put up any serious resistance. Instead, they surrendered or fled their units in large numbers at the first opportunity.